

BARBARIJ door Olchert Hartholt geboren in Een 211 op 31 januari 1936 en oudste zoon van Geert Hartholt en Sietske Assies.

Vanmiddag wil ik iets vertellen over mijn grootmoeder Boukien Assies-Boer uit Veenhuizen. Ze huwde de landbouwer Jan Assies uit Een op 7 mei 1904. Samen kregen ze 8 kinderen waarvan de één na oudste, Sietske, mijn moeder was, Vanaf mijn vierde levensjaar heb ik herinneringen aan mijn grootmoeder. Haar leven kent een aantal markeringspunten die haar getekend hebben en die vooral ook te maken hebben met de Duitse bezetting. Haar oudste dochter Aaltje stierf op 18 jarige leeftijd in 1922. In 1929 overleed haar man.

In 1889 toen Boukien 15 jaar oud was werd Adolf Hitler geboren. Zoals bekend is was hij een dictator met verderfelijke denkbeelden en verantwoordelijk voor verschrikkelijke moordpraktijken die aan miljoenen mensen het leven kostte. De Poolse dichteres Wislawa Szymborska schreef een gedicht over de één jaar oude Adolf. *Een klein fragment.*

DE EERSTE FOTO VAN HITLER

*Wie is dat snoesje in dat babyjurkje toch?
Dat is nu de kleine Adolf, 't snoesje van de Hitlers.
Zou hij misschien doctor4 in de rechten worden?
Of als tenor in de Weense opera gaan zingen?*

Niemand had kunnen bevroeden dat uit zo'n lief jongetje zo'n monster zou voortkomen. Een dictator die verantwoordelijk is geweest voor de dood van miljoenen mensen. Vaak kwamen ze ver van huis en haard samen met hun geliefden aan hun eind. Verantwoordelijk was hij ook voor de vernietiging van de beschaving.

De inval van de Duitsers op 10 mei 1940 heb ik bewust meegemaakt. Een lange colonne met veelal lange Duitse soldaten trok met paarden, auto's, gevechtswagens en keukenwagens voorbij. Mijn moeder vroeg me dringend bij het raam weg te gaan omdat ze het gevaarlijk vond. Deze inval luidde voor mijn grootmoeder een tijdperk in van dood en verderf.

In het begin van de oorlog leek het erop dat de bezetting meeviel totdat de April-Mei stakingen uitbraken als protest tegen het voornemen duizenden Nederlandse krijgsgevangenen tewerk te stellen in Duitsland. De staking begon bij Stork in Hengelo.

Willem Wilmink schreef een gedicht vanuit het perspectief van een schooljongen.

OORLOG

*'t Was oorlog. We zaten gewoon in de klas.
Je was bang...voor een vak waar je slecht in was.
Je was bang...voor een beurt, zo ineens voor het bord.
Niet bang voor de oorlog, maar voor je rapport.*

*Mooi weer, dat betekende levensgevaar.
In een kelder zaten we dicht bij elkaar.
En de buurman speelde zo dapper voor spook,
en we moesten er nog wel om lachen ook.*

*De Duitsers soldaten marcheerden maar an.
De Duitse soldaten, wat zongen die dan?
"Er bloeit en wit bloempje daarginds op de hei."
Of. "In de maand mei is de winter voorbij,"*

*We vonden het mooi, zo 'n soldatenlied
het kwaad dat ze deden, dat kenden we niet.
Soms was er doodsangst, door het gerucht
van vliegtuigen, met mooi weer in de lucht.*

*We hadden na een bombardement
nieuw speelterrein, van gras en cement.
Daar speelde je dat je gesneuveld was,
daar lag je een tijdje dood in het gras.*

*Je maakte een voetbal of ook wel een bombardement
van proppen papier, elastiekje erom.
Het leven ging meestal gewoon maar zijn gang.
Soms was je toch bang. Soms ben ik nog bang.*

De één na oudste zoon van Boukien Assies Berend Assies was op 3 mei 1943 bij zijn verloofde Luikina Hartholt in de boerderij van zijn a.s. schoonvader Andries Hartholt in De Haar vlakbij de stelling van Trimunt. Berend Assies werd, samen met mijn oudoom Andries Hartholt en zijn drie zonen Dirk, Albert en Hendrik gearresteerd, en daarna diezelfde middag omstreeks 13.30 uur met 11 anderen gefusilleerd. Op weg van de school met den bijbel in Een naar mijn ouderlijk huis hoorde ik iemand zeggen: "Je oom is dood." Het doodschietsen van volkomen onschuldige mensen zonder vorm van proces leidde tot een keerpunt in de bezettingstijd.

De dubbele agenda van de bezetter was: 1. Suggesteren in openbare proclamaties dat er een zekere vorm van rechtspraak was. 2. Willekeurige doodvonnissen vellen en voltrekking daarvan uitvoeren. Dat bewerkstelligde de vastberadenheid en de moed om met alle ter beschikking staande middelen zich te verzetten. De terreur van de onzekerheid en intimidatie werd concreter en dus werd vanuit heel verschillende motieven en overtuigingen en vaak met angst in het hart gedacht en gezegd: **NEE BEZETTER!!!**

Op maandag 18 december 1944 viel een arrestatieteam van de SD Gruppe Hoffmann uit Assen, vergezeld van de topcrimineel Dries Riphagen, de boerderij De Bieuwhof in Veenhuizen binnen omdat de SD mijn grootmoeder en kinderen verdacht van verzetsactiviteiten. Dankzij de oplettendheid van de 14 jarige Rotterdammer Jaap Herruer konden de twee onderduikers tijdig hun schuilplaats bereiken. Na mishandeling werden Boukien (Witwe Assies), haar dochter Eltje en haar zonen Jan en Harm gearresteerd en overgebracht naar het Huis van Bewaring te Assen. Na twee weken gevangenschap werden Boukien en Eltje vrijgelaten. De Bieuwhof werd bezet door een NSB boer en dus hadden mijn grootmoeder en tante geen dak boven hun hoofd. Jan en Harm werden, na zware martelingen, samen met 108 gevangenen vanuit Groningen op 16 januari 1945, op de verjaardag van Jan Assies, op transport gesteld naar het concentratiekamp Neuengamme onder Hamburg. Twee dagen later kwam het transport aan. Later in de tijd werden Jan en Harm opgehangen.

Op deze plek in de Appelbergen worden op 3 mei de slachtoffers van de April-Mei stakingen in Noord Nederland herdacht. Herdenken is niet eenduidig en zal ook nooit eenduidig worden. Er is een maalstroom van meerstemmige gedachten en emoties die voor een ieder weer anders zijn. Iedere generatie heeft niet alleen het recht maar ook de plicht haar eigen herdenking vorm te geven. Op deze plek van de vermisten is er gelegenheid om stil te staan bij onze dierbaren.

In haar indrukwekkende beschrijving van de gebeurtenissen rondom 3 mei 1943 in Noord Nederland onder de titel "Op een onbekende plaats begraven" besteedt Truus de Witte ruimschoots aandacht aan de gevolgen van de dood van volkomen onschuldige mensen. Er was ontzetting, verbijstering, angst en onbegrip maar ook woede. De communicatie over wat er gebeurd was bleek heel moeilijk. Fragmentarisch kwam er bruikbare informatie bij de nabestaanden. Het door de bezetter leeggeroofde land moest weer opgebouwd worden. De communicatie met en tussen de nabestaanden werd bemoeilijkt door de cultuur van stilzwijgen. Er was sprake van sparende liefde van ouders naar kinderen en van kinderen naar ouders. Het ergste was dat er zoveel dierbaren vermist waren. Gelukkig is er nu een plek en een monument waar ook de vermiste dierbaren herdacht kunnen worden,

In de levensgang van Boukien Assies-Boer zijn er vele soorten van verdriet geweest. Als haar oudste kleinzoon gedenk ik mijn grootmoeder met groot respect. Ze is getekend door de vernietigingsdrang van een onmenselijk en verwerpelijke nazi ideologie. "Voor het eerst in de menselijke geschiedenis werd de grens tussen humaan en niet humaan of de grens tussen geoorloofd en ongeoorloofd weggevaagd." Aldus van Dantzig in zijn voorwoord van het boek "Nederlanders in Neuengamme." Daarom zal ik haar nooit vergeten, Ook mijn ooms Berend, Jan en Harm zal ik nooit vergeten. Sterke mannen waren het bij wie je als kleine jongen veilig voelde. Veilig achter de rug van de grote oom die je achter op de fiets in de strenge winterkou terugbracht naar mijn ouderlijk huis in Een. Jan en Harm Assies, aan hun eind gekomen in het sinistere Neuengamme, ver van De Bieuwhof in Veenhuizen.

STILTE

In slapeloze nachten lag mijn grootmoeder te luisteren of ze niet op het grindpad naast de boerderij de voetstappen van haar jongens hoorde. Die voetstappen kwamen niet. Het bleef stil. Doodstil.

Dank aan Ingeborg Martens die bereid was deze tekst uit te spreken.